

РЕЦЕНЗИЯ

За дисертационния труд на Светлин Нечев Абаджиев на тема: „*Фолклорно-митологични мотиви в пластичните изкуства на България (XIX – XX в.)*”

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

От проф. д.н.к. Васил Марков, преподавател в катедра „Културология”,

Факултет по изкуствата на ЮЗУ „Неофит Рилски”

Дисертационният труд на колегата Светлин Абаджиев се състои от 234 страници текст и богато приложение включено в него, съдържащо изследвани произведения на изобразителното изкуство.

В структурно отношение дисертацията е разделена на увод, четири глави, заключителна част, справка за научните приноси, библиография, съдържаща 97 заглавия, приложение и списък с научните публикации на автора по темата на дисертационния труд .

В увода авторът ни въвежда в актуалността на проблема, както и в историята на изследваната от него проблематика, показвайки ни я в развитие от Възраждането, през следосвободенския период на XIX в., през XX век и до наши дни. Представена е целта на изследването „...да се изследват в дълбочина процесите, свързани с появата и трайното присъствие на фолклорно-митологични мотиви в произведенията на пластичните изкуства на България от XIX и XX век.” Посочени са задачите, чрез решаването на които следва да се постигне основната цел на изследването. Представена е и основната теза на дисертационния труд „...установяване влиянието на мита и фолклора върху авторите при създаването на художествени произведения, както и социо-културния аспект в интерпретацията на тези теми.” Като основни методи на изследването са посочени сравнителният и семантичния анализ, както и методът на теоретичното обобщение. В този ред на мисли, специално

място е отделено на комплексния подход и интердисциплинарния метод при изследването на художествените паметници: „Разглеждане на изкуството на XIX - XX в. творец - произведение - общество, връзките и взаимодействията между тях”. Като източници на изследването си авторът вярно е посочил автентични произведения на изящното и приложното изкуство от XIX и XX век. Не мога да приема, обаче, че трудовете на съвременните автори, работили по изследваните проблеми са източници. Те са съвременна научна литература. Положителен факт е, че авторът е ползвал архивни /предполагам фолклорно-митологични/ материали от научни институти, музеи и пр., но научната коректност изисква, тези научни и културни институции да бъдат посочени и изписани конкретно. Така изписан, този текст не звучи достатъчно солидно в научно отношение. В края на увода дисертантът е представил и защитил успешно структурата на дисертационния труд.

Първа глава е посветена на фолклорно-митологичните мотиви в българското изкуство през XIX век. Първият параграф е озаглавен „Някои общи тенденции в развитието на изкуството и културата през Възраждането и причини за интереса към фолклорно-митологичните мотиви”. Тук дисертантът изследва проблемите свързани с границите на Българското възраждане, неговите специфични особености, породени от конкретната обществено-политическа и социална среда в която живее и се развива българският народ през XIX век.

Изследвани са сложните и противоречиви процеси на традиция и иновация в изкуството и културата на Българското възраждане. Позовавайки се на фундаментални изследвания до него, авторът успешно е разкрил някои специфични особености на приложното изкуство през Възраждането у нас, а именно дълбоката му свързаност с народната култура. Опирайки се на научните анализи и изводите на Валентин

Ангелов, авторът успешно обяснява този факт със социалния произход на творците на художествените ни паметници от 18-19 век, които са дълбоко свързани с българското село, с българската народна култура и в частност с българската народна митология. Разгледани са също проблеми, свързани с появата на нови техники и материали в изобразителното изкуство, главно като западноевропейско влияние. Специално място е отделено на появата на индивидуалността на творците в българското изобразително изкуство, както и на национално-патриотичните мотиви в него, като специфична особеност, отразяваща въжделенията на българския народ за свобода и политическа независимост.

Във втория параграф на тази глава са разгледани влиянията на фолклора и митологията върху художествените школи от българското възрожденско изкуство. Открити са стиловите и семантични характеристики на българските дърворезбарски школи през Възраждането. Изследвана е успешно склонността на различните резбарски школи към използването на митологични мотиви, както и полисемантичността на едни и същи символи, като едновременно са изяснени причините и корените на изследваните художествени феномени.

В третия параграф на първа глава „Представители на Възрожденската живопис интерпретиращи фолклорни мотиви” авторът се спира основно на творби на възрожденските ни художници Захари Зограф и Никола Образописов, представящи изображения на народното облекло от Възраждането, народно хоро, като част от традиционните празници, народни култови практики като ходенето на врачка, визуализирани традиционни народни вярвания, като например, представите за Страшния съд у българите през XVIII-XIX в.

В заключение на тази глава дисертантът успешно е обобщил основните тенденции за ролята и мястото на фолклорно-митологичните

мотиви във възрожденското ни изобразително изкуство. Търсейки корените на това художествено и културно явление, колегата Абаджиев е акцентирал върху правата и обратна връзка между словесен и изобразителен фолклор, определяйки успешно фолклорно-митологичните мотиви в българското възрожденско изкуство като една от специфичните му особености.

Втора глава на дисертацията е посветена на „Фолклорно - митологични мотиви в българското изкуство след Освобождението на България от турско робство”. В първия параграф е изследван битово - описателният характер в творчеството на следосвободженските художници: фолклорните влияния и селото като основен мотив в стремежа към формиране на национален стил. Дисертантът успешно е защитил тезата си, че всъщност се касае за едно настойчиво търсене на национален стил в изобразителното ни изкуство след Освобождението, свързано с предаването с етнографска точност на бита, празниците и обичаите на българското село.

Втори параграф на тази глава е посветен на представителите на следосвободженското изкуство в България, повлияни от бита и фолклора. Изследвани са творби на Иван Мърквичка, Антон Митов, Ярослав Вешин, Иван Ангелов отразяващи селския бит и фолклорните празници и обичаи при всеки един от авторите. Подчертан е стремежът на това първо поколение следосвободженски творци към академично, почти фотографско отразяване на колоритната картина от българския бит от края на XIX и началото на XX век.

В заключение на тази глава, дисертантът е предложил културологичен анализ на изследваните художествени явления в следосвободженското ни изкуство. За мен от особена стойност е изводът му, че „Селският бит, фолклорът и патриархалните отношения в края на

XIX век е реалността, която заобикаля творците. Академичната подготовка и трайният интерес към съвременното европейско изкуство, което отдавна е интегрирало фолклора като носител на националното, дават тласък в развитието на следосвобожденското изкуство в посока на изобразяване на мотиви, свързани със селския бит и култура”.

Третата глава на дисертационния труд е посветена на фолклорните мотиви в живописа, скулптурата и графиката от първата половина на XX век като част от движението за „Родно изкуство”. В първата част на тази глава авторът изследва предпоставките за появата на движението „Родно изкуство”. Тях той вижда в обществено-политическия живот и духовната атмосфера в България в периода след Балканските и Първата световна война. Като художествена реакция на урбанизацията и глобализацията, унищожавачи спецификата на традиционния бит и култура на българите, навлизащи с европейското културно влияние в страната ни. В стремежа на българските творци да съхранят и развият собствено-български художествен стил, те се обръщат и в тематичен план и като семантично съдържание към фолклора и митологията ни, а в стилово отношение дори и към изкуството на Българското средновековие, и към примитивите от по-старото ни изкуство. Дисертантът изследва религиозно-митологичните мотиви в творчеството на редица талантиливи български художници – част от движението „Родно изкуство” като Иван Милев, Владимир Димитров-Майстора, Златю Бояджиев, Стоян Венев, Никола Кожураов и др. Анализирани са творби, вдъхновени от българските народни легенди и предания, от българските народни приказки и песни, от българската народна вяра като „Змейова сватба”, „Слънчова женитба”, героичните подвизи на закрилника на българите Крали Марко и редица други фолклорно-митологични мотиви, целенасочено търсени от творците, приобщени към движението за родно изкуство, защото те носят духовната

сила и богатство на българите, идват от дълбините на хилядолетната ни култура и в такъв смисъл се възприемат от творците като етно-диферинциращ код. Един от най-важните изводи, направен от автора в края на тази глава, според мен, е че фолклорът в този период от развитието на българското изкуство се разглежда като синоним за етническа самобитност и принадлежност, при това в симбиоза със стиловите похвати и естетически норми, дошли в българското от западноевропейското изкуство. В края на тази глава дисертантът се спира на проблема за отношението родно-чуждо през 20-30-те години на XX век. Изследвани са аргументите за и против родното или европейското влияние в българското изобразително изкуство, дискутирани от критиката и българските творци през първата четвърт на 20 век. Важен, за мен, е изводът на дисертанта, предложен на базата на анализиранияте художествени процеси, че всъщност всяка една култура, включително и българската, търпи външни влияния, които я обогатяват и едновременно с това тя влияе върху други култури.

Четвърта глава е озаглавена „Фолклорно-митологични мотиви в пластичните изкуства на България през втората половина XX век. Фолклорно-митологични мотиви в пластичните изкуства на България през тоталитарния период”. В нея се разглеждат фолклорно - митологични мотиви в пластичните изкуства на България през втората половина XX век; фолклорно - митологични мотиви в пластичните изкуства на България през тоталитарния период; основни аспекти и предпоставки при интерпретирането на фолклорно - митологични мотиви през тоталитарния период; творци повлияни от фолклора и митологията; фолклора като част от творческата самобитност; фолклорни мотиви с различна интерпретация при различни съвременни творци като Н. Кутева, Д. Казаков, Л. Янко, К. Исинов, и други; фолклора и митологията като източници на мотиви в

произведенията на творците; пластичните изкуства в България в периода 1989-2000г.

В заключението на изследването са обобщени основните изводи от отделните глави и е отговорено на основния проблем, поставен в дисертационния труд.

Авторефератът отразява коректно текстовете в дисертационния труд.

Приемам голямата част от научни приноси. Обособеният от дисертанта принос под №7, според мен, по-скоро представлява изследователски подход.

Библиографията е относително пълна. Дисертационният труд би спечелил повече, ако в библиографията бяха спазени напълно приетите библиографски стандарти.

Приложението към дисертацията е достатъчно богато и илюстрира коректно изложените от автора тези и идеи.

Имайки предвид всичко гореизложено и въпреки направените бележки, предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на колегата Светлин Нечев Абаджиев образователната и научна степен „доктор”.

Подпис:

Проф. д.н. Васил Марков

17.01.2015 г.

Благоевград